

RECENZJE

SEMINARE
t. 39 * 2018, nr 3, s. 235-245

Andrea Zampetti, *La strada educativa. Un approccio sistemico al lavoro educativo di strada* (tłum. własne z j. włoskiego: *Wychowanie dzieci ulicy. Podejście systemowe do streetworkingu*), LAS, Roma 2016, ss. 324; ISBN 978-88-213-1265-6.

Z dużą satysfakcją odnotowałem fakt pojawienia się na włoskim rynku wydawniczym pozycji książkowej, która zgłębia problem pracy wychowawczej z dziećmi ulicy. Zagadnienie to jest coraz częściej poddawane analizie w środowisku salezjańskim nie tylko włoskim i cieszy się coraz bardziej wnikliwymi opracowaniami tej niekonwencjonalnej metody oddziaływania na ludzi młodych.

Ulicę w dzisiejszym kontekście kulturowym i społecznym można postrzegać jako miejsce-środowisko życia ludzi młodych (tzw. dzieci ulicy), budowania grup i eksperymentowania przynależności do nich, uczenia się relacji międzyludzkich. Droga-ulica w wielu kontekstach społecznych jest też miejscem, które łączy się z dużym dyskomfortem, ryzykiem marginalizacji i zachowań ryzykownych. Socjo-pedagogiczna refleksja na ten temat często łączy aspekty teoretyczne i operacyjne. Również na rynku polskim można odnotować coraz więcej publikacji z zakresu streetworkingu (zob. np. publikacje B. Adamczyk, *Dzieci ulicy w Polsce i na świecie. Funkcjonowanie w przestrzeni wiejskiej i strategię przystosowawcze*, Akademia Ignatianum – Wydawnictwo WAM, Kraków 2016). Bez wątpienia ulica interpretowana jest przez badaczy jako nowy kontekst edukacyjny, w którym istnieje konieczność rozwiązania problemów przestępczości i marginalizacji życia dzieci i młodzieży.

Recenzowana książka zatytułowana *La strada educativa* zaznajamia z problemem dzieci ulicy, oferując zintegrowaną i systematyczną refleksję nad różnymi istniejącymi modelami interwencyjnymi. Książkę otwiera rozdział poświęcony pracy wychowawczej w duchu streetworkingu, przybliżając tym samym czytelnikowi niektóre rozwiązania operacyjne i perspektywy ich wdrażania (s. 23 i nast.). W rozdziale tym autor podejmuje wysiłek zdefiniowania podstaw, które pozwoliłyby zgłębić kolejne aspekty związane z pracą z dziećmi ulicy. Podkreśla przede wszystkim wyjątkowość tego typu pracy (doraźność wysiłków wychowawczych, brak konkretnego usytuowania, w którym mogłyby odbywać się działania wychowawcze etc.). Niemniej jednak autor słusznie konkluduje, kiedy wpisuje pracę na rzecz dzieci ulicy w perspektywę oddziaływań typowych dla pedagogiki społecznej.

Drugi rozdział omawianej książki jest niezwykle cenny, gdyż w sposób systematyczny i logicznie uporządkowany autor przybliży w nim aspekty operacyjne, które charakteryzują streetworking, a które stają się fundamentem dla konstruowania adekwatnych projektów w pracy z dziećmi ulicy (s. 75 i nast.). Tak więc oczywiste działania w duchu *out-reach* wskazane przez autora, które pozwalają dotrzeć do tych najbardziej pozostawionych na uboczu, pozostających poza wszelką strukturą, mają na celu przede wszystkim pomóc w konstruowaniu mechanizmów umożliwiających programowe podejście do wspomnianego zagadnienia. Cenne są także różne modele oddziaływania opisane w tym rozdziale, których dobór następował wedle metodologii ściśle określonej przez autora, zwracając uwagę głównie na cele, kontekst i mandat społeczny oraz na oddziaływania strategiczne.

Trzeci rozdział: *Projektowanie oddziaływań wychowawczych w kontekście streetworkingu* jest konsekwencją wcześniejszych rozważań, bowiem autor proponuje czytelnikowi, aby spojrzeć na pracę z dziećmi ulicy w perspektywie ponownego, stopniowego zdefiniowania tychże wysiłków. Owe wysiłki przybierają postać projektu, w którym A. Zampetti klarownie wyznacza poszczególne jego fazy: idea główna; tworzenie projektu (formułowanie systematyczne i koherentne interwencji); aktualizacja (aspekty praktyczne); weryfikacja i ocena osiągnięć poprzez pryzmat założonych celów.

W rozdziale IV recenzowanej pracy autor przedstawia sposób postrzegania, wnikania i opisywania streetworkingu w perspektywie wychowawczej, proponując swoistą pedagogię obecności na

terytorium i promując wzbudzanie odpowiedzialności, konstruowanie świadomości i uczestnictwa w życiu dzieci i młodzieży żyjącej w określonym kontekście społecznym.

W ostatnim rozdziale autor przybliży czytelnikowi postać i rolę profesjonalnego streetworkera w pracy z dziećmi ulicy.

Recenzowana praca jest w miarę kompletnym spojrzeniem na problem streetworkingu, oferuje bowiem zintegrowaną i systematyczną refleksję nad różnymi istniejącymi modelami pracy z dziećmi ulicy. Wskazuje ona jednocześnie na koncepcyjne i teoretyczne podstawy, które łączą teorię i praktykę, zapewniając przy tym również odniesienia metodyczne w zakresie projektowania i wdrażania racjonalnych działań opartych na systemowym podejściu do potrzeb młodych w ich środowisku lokalnym.

W moim przekonaniu wielką zasługą A. Zampettiego jest to, iż autor nie forsuje idei pracy z dziećmi ulicy jedynie jako miejsca spotkania, czy nawet solidaryzowania się z młodymi, ale przede wszystkim ukazuje ulicę jako „dom”, w którym młodzi ludzie mogą odzyskać swoją godność i nadzieję (s. 115 i nast.). Taka perspektywa zaprezentowana przez autora jest niezwykle cenna, gdyż pozwala spojrzeć na „mieszkańców ulicy” często pozbawionych wszelkiej vitalności i dostrzec w nich wielki potencjał, który odpowiednio zagospodarowany może przyczynić się do tego, że młodzi ludzie odzyskają szanse na reintegrację społeczną w swoim środowisku lokalnym.

Niezwykle cenny z punktu widzenia pedeutologicznego jest ostatni rozdział, który skupia się na profilu wychowawcy. Merytorycznie duża wartość tej części pracy nie wynika z innowatorskiego podejścia do zadań streetworkera, ale w moim przekonaniu wynika ona przede wszystkim z chęci włączenia tegoż wychowawcy w szerszy kontekst lokalny i ukazania go w perspektywie odpowiedzialności wobec beneficjentów i wobec społeczności lokalnej. Autor w kwestii kompetencji streetworkera unika przywoływania tego wszystkiego, co jest poniekąd oczywiste, a bardziej skupia się na tym, co może być szczególnie i wyjątkowe. „Pedagog uliczny” jest zatem częścią i bezpośrednią emanacją projektu edukacyjnego stworzonego na potrzeby dzieci i młodzieży zmarginalizowanej. Mimo, iż w ostatnim rozdziale autor nie pokusił się o systematyczne wypracowanie tożsamości streetworkera, to jednak z całości zamieszczonego materiału można nakreślić dość klarowny obraz wychowawcy. Słusznie autor podkreśla konieczność obecności wychowawcy w codziennym życiu beneficjentów, cierpliwego słuchania i umiejętności dostosowywania się do nowych „warunków ulicznych” (s. 238). Sugerowane przez autora kompetencje wychowawcy dzieci ulicy (szczególnie s. 238 i 282-283) nie stanowią – moim zdaniem – odkrycia kopernikańskiego, ale wybrzmiewają przekonująco i świadczą o wielkiej trosce autora związanej z próbą wypracowania tożsamości streetworkera w kontekście włoskim.

Warto w tym miejscu podkreślić takie jego kompetencje i strategie oddziaływania jak: umiejętność odczytywania rzeczywistości ulicy, podatność na zmiany, umiejętność „zawieszenia” własnego osądu, nieprzywiązywanie się do utartych sposobów rozwiązywania problemów, ale poszukiwanie nowych dróg wyjścia, postrzeganie wychowanka w jego wymiarze integralnym, umiejętność wsłuchiwania się w potrzeby młodzieży i dostrzeganie możliwości oddziaływania przy pomocy środowiska lokalnego oraz tworzenie nowych szlaków edukacyjnych na bazie potrzeb wychowanków.

Omawiana książka przepojona jest perspektywą nadziei, która jest warunkiem *sine qua non* w pracy z dziećmi ulicy. Autor reprezentuje salezjańskie środowisko uniwersyteckie we Włoszech, dlatego też bliskie mu są idee łączenia zasad salezjańskiego systemu prewencyjnego w pracy z dziećmi i młodzieżą ulicy. *La strada educativa ...* – moim zdaniem – intencjonalnie staje się bezpośrednią propozycją pracy z dziećmi ulicy w duchu ks. Bosko, który dzielił z chłopcami ulicy swe codzienne życie. Przez wszystkie karty omawianej książki przebija chęć autora, aby na pracę z dziećmi i młodzieżą ulicy patrzeć przez pryzmat systemu prewencyjnego ks. Bosko i aby ów system stawał się punktem odniesienia w programowaniu działań w zakresie pracy z dziećmi ulicy. Nie dziwi zatem, iż autor konstruuje wzorzec wychowawcy-streetworkera, inspirując się duchem ks. Bosko. Cieszy przede wszystkim, iż autor umiejscawia wychowanka właśnie w tej perspektywie. Wychowanek postrzegany jest zatem nie jako osoba „zniewolona własnymi warunkami życia, marginalizacją”, ale jako wolny podmiot, postać pierwszoplanowa, posiadająca wolność wyboru własnej drogi życia i wolność do dojrzewania, co oznacza respektowanie gotowości do zmiany życia i przyłgnięcia do nowej formy urzeczywistniania-realizacji siebie. Autor nie próbuje zatem przybliżać metody pracy

streetworkera, wkomponując go w ściśle określone ramy. Wręcz przeciwnie, nawiązując do systemu prewencyjnego, stara się ubogacić wychowawców pracujących z dziećmi ulicy o nowe spojrzenie na ten problem.

Autorzy wywodzący się ze środowiska włoskiego często podkreślają, iż wielkim mankamentem tegoż środowiska jest brak prawdziwych relacji wychowawczych. Uważam, iż recenzowana publikacja doskonale wpisuje się w postulat C. Melazzini, która lansuje swoistą koncepcję przestrzeni edukacyjnej pozaszkolnej (Carla Melazzini. 2011. *Insegnare al principe di Danimarca*, rec. Cesare Moreno i Adriano Sofri. Palermo: Sellerio Editore, 258.) Jej spojrzenie na człowieka nie tyle od strony socjologicznej, co antropologicznej doskonale koreluje z treściami zawartymi w publikacji A. Zampettiego, który swoją niezwykłą głębią i realizmem stawia czytelnika przed złożoną koncepcją pracy z dziećmi ulicy.

Bez wątpienia omawiana książka staje się okazją do dalszej refleksji na temat znaczenia konfrontowania się wychowawcy z sytuacją zagrożenia i marginalizacji wychowanka ujmowanego z punktu widzenia streetworkera. Publikacja jest zaproszeniem do dalszych poszukiwań i może być pomocą w pracy tych, którzy raz jeszcze zaufali młodemu człowiekowi.

Bogdan Stańkowski

Akademia Ignatianum w Krakowie

DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2018.3.22>